

ЛОКАЛЬНІ ПОЛІТИЧНІ ПРОЕКТИ: ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ЗА ПІДСУМКАМИ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ-2015)

I. Партії у виборах-2015: статистика участі.

Ключовою особливістю чергових місцевих виборів, які відбулися 25 жовтня 2015 року¹, стало повернення до суто пропорційної (лише за партійними списками) системи на виборах обласних, районних, міських, районних у місті рад та об'єднаних громад. Під час попередніх чергових місцевих виборів 2010 року зазначені місцеві ради обирались за змішаною – мажоритарно-пропорційною системою: 50 % – за партійними списками, у багатомандатних округах, 50 % – в одномандатних округах.

Рішення про участь у місцевих виборах–2015 ухвалили 142 політичні партії України з 297, зареєстрованих на момент оголошення Центральною виборчою комісією (ЦВК) «Переліку політичних партій, якими прийнято рішення про участь їх місцевих організацій у місцевих виборах» 20.09.2015². Це менше, ніж взяло участь у місцевих виборах–2010 (158 з 185)³. Водночас різко збільшився відсоток партій, які пропустили чергові місцеві вибори: у 2010 такі партії становили 15 % від загальної кількості партій, у 2010 – 52 %. У виборах за партійними списками (обласні, районні, міські, районні в місті ради та об'єднані громади) взяли участь 120 партій зі 142⁴. Також місцеві вибори-2015 характеризувалися суттєво більшою кількістю партій-учасників, ніж на парламентських виборах 2014 р. (29 партій⁵).

¹ У цій доповіді розглядаються чергові місцеві вибори, які відбулися 25 жовтня і 29 листопада 2015 р. , та перші місцеві вибори (до об'єднаних громад), що також відбулися 25 жовтня 2015 р.

² Сайт Центральної виборчої комісії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM109?PT001F01=100>

³ Мазур, Ю. Деякі підсумки виборчої кампанії чергових виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів 2010 року / Юрій Мазур // Вісник Центральної виборчої комісії. – 2011. – № 1. – С. 72–90. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2011_1/visnik_st_15.pdf

⁴ Сайт Центральної виборчої комісії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM008?PT001F01=100&pt00_t001f01=100#

⁵ Сайт Центральної виборчої комісії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp300?PT001F01=910>

Показовим є те, що зі 142 партій, які заявили про участь у виборах-2015, 42 було створено менш ніж за рік до початку виборчої кампанії. Ще низка партій були де-факто створені у цей-таки період шляхом перейменування раніше зареєстрованих партій⁶. Таким чином, місцеві вибори-2015 можна розглядати як чинник зростання кількості політичних партій в Україні.

За підсумками місцевих виборів у 2015 р. до місцевих рад⁷ було обрано представників 88 партій⁸. З них лише невелика частка висунула кандидатів і отримала за підсумками виборів представництво у місцевих радах більшості регіонів України (маються на увазі всі регіони окрім АР Крим і м. Севастополя), претендуючи, таким чином, на статус загальноукраїнських⁹. За підсумками виборів до числа загальноукраїнських можна віднести 12 партій (див. таблицю 1).

⁶ Відомості щодо зареєстрованих у встановленому законом порядку політичних партій станом на 9 жовтня 2015 року. – Сайт Міністерства юстиції України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ddr.minjust.gov.ua/uk/ca9c78cf6b6ee6db5c05f0604acdbdec/politychni_partiyi/

⁷ Тут і далі, вживаючи термін «місцеві ради», ми маємо на увазі місцеві представницькі органи, які обирались за партійними списками.

⁸ Сайт Центральної виборчої комісії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM002?PT001F01=100&pt00_t001f01=100#

⁹ Вважаємо, що партія має представництво у місцевих радах регіону, якщо її список подолав прохідний бар'єр бодай в одній раді в межах регіону.

Політичні партії з представництвом у місцевих радах більш, ніж у половині
регіонів України¹⁰

<i>№</i>	<i>Назва політичної партії</i>	<i>Кількість регіонів, у яких отримано представництво в місцевих радах</i>	<i>Примітки</i>
1.	БПП «Солідарність»	25	
2.	Батьківщина	25	
3.	Самопоміч	25	
4.	Радикальна партія	24	Крім м. Києва
5.	УКРОП	23	Крім м. Києва та Донецької області
6.	Свобода	22	Крім Донецької, Луганської, Одеської областей
7.	Опозиційний блок	21	Крім м. Києва, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської областей
8.	Наш край	21	Крім м. Києва, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької областей
9.	Аграрна партія	20	Крім м. Києва, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської областей
10.	Відродження	15	Відсутнє представництво в радах м. Києва, Вінницької, Волинської, Житомирської, Івано-Франківської, Київської, Луганської, Львівської, Тернопільської, Чернівецької областей
11.	Громадянська позиція	14	Відсутнє представництво в радах м. Києва, Волинської, Донецької, Житомирської, Закарпатської, Луганської, Миколаївської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Чернігівської
12.	Народна партія	14	Відсутнє представництво в радах м. Києва, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Полтавської, Тернопільської, Харківської, Чернігівської

¹⁰ У цій і наступній таблицях та далі в тексті використовуються переважно загальнозживані скорочені назви партій. Вони наведені відповідно до норм українського правопису (у зареєстрованих назвах вітчизняних партій спостерігається надуживання великою літерою).

Водночас ціла низка партій від початку кампанії сконцентрувала свої зусилля на отриманні місць в обмеженій кількості рад: в одному регіоні, в одному чи кількох районах, містах тощо, висуваючи кандидатів до невеликої кількості місцевих рад. Для багатьох цих партій обрана тактика участі у виборах виявилась успішною: вони подолали прохідний бар'єр і сформували фракції в більшості обраних для висування рад.

Саме такі партії, які висували свої списки в обмежене географічно число рад і при цьому отримали в значній їх частині представництво ми і пропонуємо у даній аналітичній доповіді називати «локальними партіями» або «локальними політичними проектами».

II. Локальні партії: генеза та критерії виділення.

Локальні політичні проекти почали виникати ще під час виборчої кампанії до місцевих рад у 2006 р., яка проходила за суто пропорційною системою (учасники – партії та виборчі блоки партій). Тоді на виборах до міських рад деяких великих міст створювалися переважно партійні блоки (це дозволялося тогочасним законодавством) на підтримку рейтингових кандидатів у мери. Наприклад, «Блок Черновецького» (м. Київ), блок «Наша Одеса» на підтримку Е. Гурвіца (м. Одеса), «Громадянський Блок «Миколаїв за Володимира Чайку» (м. Миколаїв) тощо.

Локальні політичні проекти були присутні і на місцевих виборах 2010 р., хоча й у меншому обсязі. Це, на нашу думку, було зумовлено тенденцією до партійної монополізації політико-владної системи Партією регіонів після перемоги на президентських виборах 2010 р. Віктора Януковича та формування пропрезидентської парламентської більшості та уряду. Втім серед учасників виборів можна відзначити такі локальні партійні проекти, як «РОДИНА» (Одеська область), «Рідне місто» (Сумська область), «Громада» (Дніпропетровська область) тощо.

Досвід кампанії 2010 р. свідчить, що локальні політичні проекти створювалися або кандидатами на посаду міського голови з метою формування власних фракцій у міських радах і незалежнення від впливу місцевих організацій провідних загальноукраїнських партій, або іншими політиками місцевого рівня з метою розширення і/або збереження впливу на діяльність органів місцевого самоврядування в межах певної адміністративно-територіальної одиниці.

Місцеві вибори 2015 р. ознаменувалися збільшенням числа локальних політичних проектів, що пояснюється суттєвими структурними змінами в партійній системі країни після Революцією гідності. Ще одним значущим чинником, який вплинув на збільшення кількості таких політичних проектів, стало очікування реформи децентралізації. Одним з її наслідків має стати ресурсне зміцнення територіальних громад і, відповідно, політичної впливовості органів місцевого самоврядування.

Переходячи аналізу до підсумків місцевих виборів 2015 р., **пропонуємо виділяти з-поміж партій, які здобули представництво в місцевих радах, локальні партії**, поєднуючи критерії регіональної локалізації виборчих списків та електоральної успішності партій. Тобто, ми вважаємо, що **це партії, у яких принаймні половина виборчих списків, висунутих до місцевих рад, припадає на ради одного регіону і які, водночас, здобули представництво принаймні в половині з цих рад.**

Локальні партії на місцевих виборах–2015

№	Назва партії	Загальна кількість виборчих списків	Кількість списків у межах одного регіону	Кількість рад у межах одного регіону, в яких отримано представництво ¹¹	Назва регіону
1.	Рідне місто	56	35	29	Полтавська область
2.	Черкащани	35	35	30	Черкаська область
3.	За конкретні справи	34	34	32	Хмельницька область
4.	Конгрес українських націоналістів	34	22	14	Львівська область
5.	Єдиний центр	30	25	25	Закарпатська область
6.	Нові обличчя	30	28	15	Київська область
7.	Воля народу	26	26	16	Сумська область
8.	Прогрес	26	26	14	Рівненська область
9.	Українська республіканська партія	20	13	7	Львівська область
10.	Громадська сила	17	17	10	Дніпропетровська область
11.	КМКС партія угорців України	13	13	9	Закарпатська область
12.	Авто-Майдан	9	5	3	Чернівецька область
13.	Всеукраїнська Чорнобильська Народна партія «За добробут і соціальний захист»	6	6	6	Житомирська область
14.	Демократична партія угорців	6	6	4	Закарпатська область
15.	Довіряй ділам	6	6	5	Одеська область
16.	Молодіжна партія	6	3	2	Донецька область
17.	Центр	6	6	6	Харківська область
18.	Поруч	5	4	4	Хмельницька область
19.	Селянська партія	5	3	2	Київська область

¹¹ Тут і далі кількість місцевих рад, де та чи інша партія пододала прохідний бар'єр, обраховано автором за даними офіційного веб-порталу Центральної виборчої комісії «Місцеві вибори 2015» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015>

20.	Українська партія	5	4	4	Івано-Франківська область
21.	Добрий самарянин	4	4	2	Тернопільська область
22.	Сила і честь	4	3	3	Чернігівська область
23.	Партія вільних демократів	3	2	1	Черкаська область
24.	Народно-демократична партія	3	2	2	Житомирська область
25.	Зелений тризуб	3	2	2	Київська область
26.	Третя сила	2	2	2	Київська область
27.	Вінницька європейська стратегія	1	1	1	Вінницька область
28.	Партія економічного відродження України	1	1	1	Київська область
29.	Громадський контроль	2	1	1	Рівненська область
30.	Жінки за майбутнє	2	2	1	Донецька область
31.	Громада	1	1	1	Полтавська область
32.	Патріотичний рух	2	2	2	Київська область

Також до цього списку можна додати партії «Солідарність жінок України» та «Рідний дім», кожна з яких висунула свої списки на виборах до двох місцевих рад у різних областях (відповідно, у Київській та Дніпропетровській і Вінницькій та Івано-Франківській областях) і кожна отримала представництво в обох радах, до яких висувала списки.

III. Огляд локальних партій (по регіонах).

Вінницька область

«Вінницька європейська стратегія». Партія висунула свій список лише в одну міськраду – Вінницьку, посіла на виборах перше місце, сформувавши в міськраді найбільшу фракцію. Партію було зареєстровано в січні 2015 року, виборчий список очолював секретар Вінницької міськради Сергій Моргунов (на момент виборів – в. о. міського голови), який водночас

переміг на виборах міського голови Вінниці. На місцевих виборах 2010 року С. Моргунов обирався від партії «Совість України», від якої балотувався і був обраний на посаду мера Вінниці Володимир Гройсман.

Дніпропетровська область

«Громадська сила». Партія сконцентрувала свої електоральні зусилля переважно в місті Дніпропетровську: до міської та районних рад м. Дніпропетровська балотувалось 68 % від загального числа усіх висунутих партією кандидатів у списках. Партія пододала п'ятивідсотковий бар'єр на виборах до міськради і всіх районних рад Дніпропетровська. Партію утворено на базі громадської організації «Громадська сила», ще раніше створеної відомим у місті місцевим політиком Загідом Красновим. Партія вперше заявила про своє існування в 2014 р., висунувши кількох кандидатів у мажоритарних округах на виборах до Верховної Ради (де-юре партія існує з 1999 р.). Список у міськраду очолив лідер партії Загід Краснов – уродженець Дніпропетровська. У 2010 р. Краснов балотувався до Дніпропетровської міськради за списком партії «Народний порядок» і одночасно – у мери Дніпропетровська (на обох виборах зазнав невдачі).

Донецька область

Молодіжна партія України. Партія висунула свої списки лише до 6 місцевих рад, з них 3 – у Донецькій області, пододала прохідний бар'єр на виборах до Красноармійської та Родинської міських рад (Родинське – місто, підпорядковане Красноармійській міськраді). Причому в Родинській міськраді партія здобула 20 з 26 мандатів, що пояснюється тим, що список очолював чинний на момент виборів (і переобраний) міський голова Сергій Федоров. Список партії на виборах до Красноармійської міськради очолював Сергій Андрійченко, колишній керівник Красноармійського машинобудівного заводу, який одночасно балотувався в мери Красноармійська (не був обраний).

Молодіжна партія була утворена в 1999 р., неодноразово була учасником різних партійних та виборчих об'єднань (у т. ч. на виборах до Верховної Ради), без якоїсь помітної регіональної прив'язки. Успішна участь Молодіжної партії у місцевих виборах у Красноармійському мікрорегіоні Донеччини пояснюється вступом до лав партії місцевих лідерів (швидше за все з огляду на іміджеву привабливість назви цієї партії). Можна припустити, що **співпраця між місцевими лідерами та Молодіжною партією відбувається у форматі «партійної франшизи»¹²**, коли цим лідерам передається для використання партійний бренд без якихось довгострокових планів щодо розбудови політичної сили в певному регіоні.

«Жінки за майбутнє». Партія висунула списки лише у дві місцеві ради Донецької області – Красноармійську й Добропільську, на виборах у Добропільську міськраду пододала прохідний бар'єр і сформувала в міськраді другу-третю за чисельністю фракцію. Список партії очолювала багаторічний начальник міського відділу освіти Ольга Гетьман, сам список значною мірою складався з місцевих педагогічних працівників. Ця політична сила була обрана до Добропільської міськради і на місцевих виборах 2010 р. Участь цієї партії на виборах у Добропільську міськраду можна вважати проектом міської влади, значна частина представників якої брала участь у виборах у складі «Опозиційного блоку». Вибір саме бренда партії «Жінки за майбутнє» зумовлений, на наш погляд, його вигідністю з огляду на місцеві електоральні уподобання.

Всеукраїнське політичне об'єднання «Жінки за майбутнє» було створене в 2001 р. Незмінною головою об'єднання залишається экс-міністр у справах сім'ї та молоді Валентина Довженко. Політсила тричі брала участь у загальнонаціональних виборах (у 2002 і 2006 рр., у 2006 – у складі блоку «Не

¹² Термін «партійна франшиза» ми використовуємо за аналогією з поняттям «франшиза» в економічній та юридичній науці для опису використання (на певних неформалізованих умовах) найменування політичної партії позапартійними суб'єктами. Публіцистичне визначення цього поняття дав Дмитро Сінченко: «Партійна франшиза», коли партійне керівництво розпродує місцеві партійні організації місцевим «грошовим мішкам» (Сінченко, Д. Політична корупція. Як протидіяти? – Українська правда. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/columns/2015/09/23/7082239/view_print/

так!)). У місцевих виборах бере участь за згаданим вище принципом «партійної франшизи».

Житомирська область

Всеукраїнська Чорнобильська Народна Партія «За добробут та соціальний захист народу». Партія висунула свої партійні списки лише в чотирьох районних та двох міських радах Житомирської області (Житомирська, Любарська, Романівська, Чуднівська райради, Олевська і Чуднівська міськради). Партія здолала п'ятивідсотковий бар'єр у всі ці ради, перемогла на виборах до Чуднівської міськради. Неформальним лідером партії є народний депутат Віктор Развадовський, уродженець Романівського району. Развадовський переміг на останніх парламентських виборах 2014 р. у виборчому окрузі № 67, який якраз охоплює території тих районів, до місцевих рад яких висувалися кандидати від партії (п'ять із шести рад, до яких балотувалися представники партії, знаходяться на території цього виборчого округу). У цьому ж окрузі Развадовський перемагав на виборах 1998, 2002 і 2012 рр. (у 1998 і 2002 рр. межі округу були трохи іншими). Таким чином, ця партія є своєрідною «партією виборчого округу», мета якої створення умов для перемоги в окрузі свого лідера. Вартий уваги той факт, що ця ж партія долала прохідний бар'єр на виборах до місцевих рад згаданого субрегіону Житомирської області і на місцевих виборах 2010 року, що разом із наявністю чітко визначеного лідера дозволяє **трактувати Всеукраїнська Чорнобильська Народна Партія «За добробут та соціальний захист народу» як «політичну машину»¹³ субрегіонального рівня.**

Народно-демократична партія (НДП). Партія висунула свої списки лише до трьох місцевих рад, з яких дві – Олевська міська та Олевська районна ради. Список до Олевської райради очолив Олександр Ковальчук, багаторічний заступник голови Олевської РДА (після виборів обраний

¹³ Термін «політична машина» згідно з визначенням Encyclopædia Britannica: – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.britannica.com/topic/political-machine>

заступником голови райради). До списків НДП у райраду і міськраду увійшла ще низка місцевих чиновників.

НДП була створена 1996 року, у другій половині 1990-х була «партією влади» (її очолював прем'єр-міністр України Валерій Пустовойтенко). Деякий час у Верховній Раді III скликання мала фракцію в майже 100 депутатів. У 2000-х – 2010-х рр. партія зазнала поступової маргіналізації. У місцевих виборах 2015 р. **НДП брала участь також за принципом «партійної франшизи» – використання партійного бренда певною групою місцевої еліти.**

Закарпатська область

«Єдиний центр». Більше половини кандидатів від партії – кандидати в партійних списках у Закарпатській області. Партійні списки «Єдиного центру» (ЄЦ) були зареєстровані на виборах усіх місцевих рад обласного, міського та районного рівня Закарпатської області. Обрані до цих рад депутати від ЄЦ становлять 88 % від загальноукраїнської кількості обраних від партії депутатів. ЄЦ отримав за підсумками виборів найбільші за чисельністю фракції у Закарпатській облраді, 5 міськрадах і 5 райрадах області.

Слід зазначити, що аналогічний результат – з широким представництвом у місцевих радах Закарпатської області був продемонстрований ЄЦ і на місцевих виборах 2010 р. **Це дозволяє оцінювати «Єдиний центр» як «політичну машину» регіонального рівня.**

Партію було де-факто утворено в 2008 р., у 2008-2009 вона намагалася себе позиціонувати як «партія влади» лояльна до Президента В. Ющенка. Голова партії – народний депутат України (тричі обирався у мажоритарному окрузі в Закарпатській області), уродженець Закарпатської області Віктор Балога, колишній голова Закарпатської ОДА (двічі), колишній мер Мукачева (обирався двічі), колишній міністр і Глава Секретаріату Президента України, у керівництві партії також двоє братів Віктора Балого – Іван і Павло, народні депутати України поточного, VIII скликання.

«КМКС» Партія угорців України. Партія вже своєю назвою підкреслює свій локальний характер. 80 % від загальної чисельності кандидатів від партії по списках було висунуто в місцеві ради в районах компактного проживання угорців в Україні: Берегівський, Виноградівський, Мукачівський, Ужгородський райони, міста Виноградів, Мукачеве, Ужгород, Хуст, Чоп. Партія пройшла до переважної більшості цих рад, а також до Закарпатської облради, сформувавши найбільші фракції в Берегівській та Ужгородській районних радах. У цьому ж субрегіоні партія проходила до місцевих рад і на місцевих виборах 2010 року. Лідером партії нині є народний депутат України Василь Брензович, обраний до Верховної Ради за списком БПП.

Демократична партія угорців України. Ще одна локальна партія, яка позиціонує себе як політичний представник етнічних угорців України. Висувала свої списки до п'яти місцевих рад та однієї міської громади в районах компактного проживання угорців, пройшла до трьох рад: Берегівської й Виноградівської районних та Берегівської міської, у Берегівській міській – сформувала найбільшу фракцію. Партія долала прохідний бар'єр на виборах до місцевих рад зазначеного субрегіону і на місцевих виборах 2010 р. Тривалий час керівником партії був Іштван Гайдош, народний депутат VII скликання і экс-мер м. Берегове, нині партією керує Ласло Зубанич, працівник Ужгородського національного університету.

На місцевих виборах обидві угорські партії координували свої дії і на початку вересня 2015 р. підписали формальну угоду про співпрацю з метою, як зазначив Л. Зубанич: «... аби в кожному органі місцевого самоврядування, особливо там, де компактно проживають угорці, було якнайбільше представників наших організацій...»¹⁴.

Угода про співпрацю передбачала часткове усунення конкуренції між партіями на виборах тих чи інших місцевих рад. Зокрема, виборчий

¹⁴ Угорські партії КМКС та УМДС домовились про спільну участь у місцевих виборах. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pmg.ua/politics/37245-ugorski-partii-kmks-ta-umds-domovylys-pro-spilnu-uchast-u-miscevykh-vyborakh>

список до Закарпатської облради висувала лише «КМКС» Партія угорців України, хоча місця в ньому ділилися 50 на 50 між цією партією та Демократичною партією угорців України, а до Берегівської міськради, Тячівської райради та Тячівської міської громади висувався лише список Демократичної партії угорців. Діяльність обох угорських партій традиційно привертає увагу органів державної влади Угорщини, зокрема, про досягнення згоди щодо координації зусиль двох угорських партій оголошував у вересні 2015 р. віце-прем'єр з питань національної політики Угорщини Жолт Шем'єн¹⁵.

Івано-Франківська область

Українська партія. Партія висунула свої списки на виборах лише до 5 місцевих рад, 4 з яких – в Івано-Франківській області (97 % усіх висунутих у списках кандидатів): Калуські міська та районна ради, Рогатинські міська та районні ради (усе – північ Івано-Франківської області). В усіх 4 радах сформувала власні фракції, посівши 1-2 місця за підсумками виборів до Калуської міськради, 1-3 місця – до Рогатинської міськради. Неформальний лідер партії – Ігор Насалик, міністр енергетики та вугільної промисловості України (з 14.04.2016), у 2006–2014 рр. – мер Калуша, на виборах 2014 р. обраний народним депутатом в окрузі № 85, який включає в себе, зокрема, місто Калуш, Калуський та Рогатинський райони. Відповідно, **Українську партію також можна вважати «партією виборчого округу», створену для забезпечення Ігорю Насалику політичної підтримки на території округу.** Посиленню позицій Ігоря Насалика на території округу сприятиме й обрання на цих місцевих виборах його брата Сергій Насалика мером міста Рогатина (до речі, Сергій Насалик висунув у цьому окрузі свою кандидатуру на проміжних виборах до Верховної Ради 2016 р. – вибори призначені після переходу Ігоря Насалика в Кабінет Міністрів) .

¹⁵ Угорські партії KMKSZ та UMDSZ йдуть разом на місцевих виборах у Закарпатті. – <http://www.fenixslovo.com/uk/policy/8426>

Українська партія була створена в 2006 р., Насалик очолив її Івано-Франківську організацію в 2010 р., після чого деякий час був головою її політради. У 2010 р. Українська партія також долала прохідний бар'єр на виборах місцевих рад у межах виборчого округу № 85, суміжних місцевостей Івано-Франківщини та Івано-Франківської облради, з огляду на що її також можна вважати «політичною машиною» субрегіонального рівня.

Київська область

«Зелений тризуб». Висувала свої списки до трьох місцевих рад, з яких дві – Тетіївська міська й Тетіївська районна – у Київській області. В обох радах партія створила свої фракції, на виборах до Тетіївської міської список очолював голова райдержадміністрації Василь Кизимишин. Партія позиціонує себе як таку, що проходить «з серпня 2015 року... активну фазу своєї розбудови, а три місцеві організації (м. Чернівці, м. Тетіїв та Тетіївський район Київської області) виявили бажання брати участь у місцевих виборах 2015 року»¹⁶ (до Чернівецької міськради виборчий список партії не потрапив). Першим заступником голови партії є колишній голова Держкомнацрелігії Олександр Саган.

«Нові обличчя» (Київська область). 91 % висунутих партією кандидатах у партійних списках було висунуто до 28 місцевих рад Київської області (обласної, 15 міських та 12 районних). У 16 радах партії вдалося сформувати свої фракції, причому партія виграла вибори до Бучанської, Ірпінської, Фастівської міськрад. Слід зауважити, що значна частина представників партії була висунута до місцевих рад міст і районів, безпосередньо прилеглих до території міста Києва (мм. Боярка, Бровари, Буча, Вишгород, Вишневе, Ірпінь, Броварський, Вишгородський, Києво-Святошинський, Обухівський райони). Варто відзначити привабливість зазначених територій як своєрідного «будівельного майданчика» для Київської агломерації. Партію було зареєстровано в березні 2012 р. її

¹⁶ Сайт політичної партії «Зелений тризуб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://z-t.org.ua/uk/pro-partiyu/istoriya.html>

головою є мер Ірпеня Володимир Карплюк (у 2015 р. обраний мером удруге поспіль). **Виборчі списки партії на виборах до окремих місцевих рад очолювали керівники органів місцевого самоврядування:** міський голова Фастова Михайло Нетяжук (у 2015 р. переобраний мером), секретар Бучанської міськради Василь Олексюк, міський голова Василькова Сергій Сабов. Також, **списки партії очолювали окремі посадовці місцевих державних адміністрацій:** заступник голови Київської ОДА Дмитро Христюк – до Кивської облради, начальник відділу моніторингу та забезпечення роботи системи кадастру Київської ОДА Олег Стародубець – до Обухівської міськради.

«Партія економічного відродження України» (м. Біла Церква, Київська область). Партія висунула список на виборах лише до однієї місцевої ради – Білоцерківської міської ради. Виборчий список очолював тогочасний мер Білої Церкви Василь Савчук, який балотувався і на посаду міського голови (В. Савчук – уродженець Білої Церкви). Партія сформувала фракцію в міськраді, В. Савчук вибори міського голови програв. Партія де-юре зареєстрована в 2009 році, до виборів-2015 участі в виборах як загальнонаціонального, так і місцевого рівня не брала.

«Патріотичний рух». Партія висунула списки лише до двох місцевих рад Київської області – Сквирської міської та Сквирської районної рад, в обох здобула представництво. Список до Сквирської райради очолила Олена Іванченко, экс-депутат Київської облради від «Фронту змін», на момент виборів заступник голови Сквирської РДА, экс-керівник районного осередку партії «Фронту змін», до Сквирської міськради – її чоловік Григорій Іванченко, депутат Сквирської міськради від «Фронту змін». Партію було зареєстровано в червні 2015 р.

Селянська партія. Партія висунула списки до п'яти місцевих рад (3 – у Київській області), отримала представництво у двох радах – Тетіївській районній та міській радах. У списках партії до рад Тетіївського району

чимало представників районної еліти, насамперед, Олександр Варін, на момент виборів – голова Тетіївської райради.

Селянська партія свого часу претендувала на статус загальноукраїнської політичної сили, у блоці з Соціалістичною партією обиралась у багатомандатному виборчому окрузі до Верховної Ради України III скликання, утворивши там пізніше окрему фракцію. Згодом втратила свої політичні позиції.

«Третя сила». Партія висунула списки лише у дві місцеві ради – Ржищівську та Фастівську міськради, в обох радах подолавши прохідний бар'єр, причому у Ржищівській міськраді партія сформувала найбільшу фракцію. Першим номером списку партії в Ржищівську міськраду був Дмитро Рудковський, у минулому багаторічний начальник капітального будівництва і розквартирування військ Збройних Сил України, народний депутат IV скликання, уродженець міста Ржищева. Рудковський як представник «Третьої сили» був обраний до Ржищівської міської ради і на місцевих виборах 2010, а «Третя сила» також мала найбільшу фракцію в міськраді.

Слід зазначити, що на місцевих виборах 2010 року¹⁷ географія участі партії у виборах була значно ширшою, партія, зокрема, її списки подолали прохідний бар'єр на виборах до Івано-Франківської, Миколаївської, Херсонської міськрад, низки інших міських та районних рад. Водночас у 2015 р. її участь у виборах виявилася значно більш географічно локалізованою.

Львівська область

Конгрес українських націоналістів (КУН). Партія, яка свого часу (у 1990-і й на початку 2000-х рр.) претендувала на статус

¹⁷ У місцевих виборах 2010 р. брала участь низка партій, що об'єднували мерів (місцеві еліти) з різних регіонів і які позиціонували себе як політично нейтральні на умовній шкалі «влада-опозиція»: це і «Третя сила» і такі партії, як «Рідне місто», «Совість України» тощо. Основним мотивом вибору місцевої еліти на користь таких партій було небажання приєднуватися до Партії регіонів, щоби уникнути втрат електоральної підтримки, і небажання приєднуватись до опозиційних політичних сил, щоби уникнути тиску з боку органів державної влади.

загальноукраїнської, мала своїх представників у Верховній Раді. На останніх місцевих виборах висунула своїх кандидатів лише у двох областях – Львівській та Івано-Франківській, в яких у 1990-их рр. користувалася високим рівнем електоральної підтримки і де збереглися активні місцеві осередки.

Українська республіканська партія (УРП). Партія веде свою історію від найпершої політичної партії новітньої історії України – Української республіканської партії. Електоральна історія УРП багато в чому подібна до КУН: претензії на загальноукраїнський статус у 1990-х рр., потім – занепад. На виборах-2015 партія висувала кандидатів в обмеженій кількості регіонів України, переважно у Львівській області. Як й у випадку КУН можна вести мову про використання потенціалу дієздатних місцевих осередків.

Одеська область

«Довіряй ділам». Неформальним лідером партії є мер Одеси Геннадій Труханов, що, власне, і визначає електоральну географію цієї партії на місцевих виборах. Партія висунула свої списки і отримала представництво у 6 місцевих радах: Одеській обласній та міській радах, Білгород-Дністровській міськраді і райрадах трьох районів області, території двох з яких – Комінтернівського і Біляївського – прилеглі до території міста Одеси (території цих районів цікаві для бізнес-політичних груп обласного центру). Партія де-факто була створена в грудні 2014 р. (колишня «Політична партія «Селянська Україна» (колишня Комуністична партія (трудящих)). З огляду на історію та електоральну географію партії її мета – забезпечення політичної підтримки Геннадія Труханова в Одеській міськраді та його політико-бізнесових інтересів в інших органах місцевого самоврядування – Одеській облраді та місцевих радах територіально сусідніх юрисдикцій. Перспективи партії залежатимуть від успішності Геннадія Труханова на посаді міського голови Одеси.

Полтавська область

«Громада». Партія висунула список лише до однієї місцевої ради – Миргородської міськради, на виборах до якої подолати прохідний бар'єр. Місцевий виборчий список є де-факто об'єднанням групи місцевих підприємців.

Партія зареєстрована в 1994 р., була помітним політичним гравцем загальноукраїнського рівня у другій половині 1990-х рр. на чолі з експрем'єр-міністром України Павлом Лазаренком. Після виїзду Лазаренка за кордон і його арешту в США партія втратила вплив на загальноукраїнському рівні, однак тривалий час зберігала його в Дніпропетровській області. Ще на місцевих виборах 2010 р. «Громаді» вдалося провести своїх депутатів у низку місцевих рад області (у т. ч. і до облради), зокрема, у багатомандатних округах. Обмеження участі у виборах 2015 р. містом Миргородом пояснюється як втратаю партією свого впливу в Дніпропетровській області, так і ситуативним вибором групи місцевих політиків на користь використання бренду даної партії.

«Рідне місто». Партія висунула списки на виборах до 35 (з 44) місцевих рад Полтавської області, у 29 – отримала представництво. Список партії на виборах до обласної ради очолював багаторічний голова Полтавської облдержадміністрації (зокрема, у 2010-2014 рр.) і Полтавської облради Олександр Удовіченко (в радянські часи – перший секретар Полтавського обкому ЛКСМУ). Судячи з усього, мета партії – політичне представництво інтересів кіл полтавської регіональної еліти, пов'язаної з Удовіченком.

Водночас є підстави для оцінки цього політичного проекту й як «партійної франшизи»: партія здобула успіх в низці місцевих рад інших регіонів. Насамперед, там, де її бренд було використано впливовими місцевими лідерами (м. Чернівці, м. Шостка Сумської області, м. Богуслав Київської області).

«Рідне місто» брала участь (і досить успішно) у місцевих виборах 2010 року з майже тією ж самою географією участі, також з високими результатами в Полтавській області.

Рівненська область

«Прогрес». Партія висунула свої списки лише в Рівненській області – до 26 місцевих рад, отримала представництво у 14 радах. Як лідери партії себе позиціонують місцеві політики Олександр Савчевич та Анатолій Сидорук (відповідно, колишні в. о. заступника і голова Рівненської обласної організації партії УДАР). Партію було зареєстровано в березні 2015 р., очевидно, як реакція місцевого менеджменту партії на рішення керівництва УДАРу про участь у парламентських виборах 2014 року у складі партії БПП «Солідарність» і подальшу інтеграцію цих двох партій. Її оцінку як більш. У зв'язку з цим рівненські экс-ударівці вирішили стати самостійними політичними гравцями шляхом участі у місцевих виборах у списках нової партії. Офіційна причина виходу з УДАРу, зазначена на сайті партії «Прогрес»: «...ця політична сила (УДАР. – прим. авт.) зрадила ідеали та цінності Майдану...»¹⁸.

Попри наявну стовідсоткову локалізацію електоральних зусиль у межах Рівненської області, партія тісно співпрацює і з загальноукраїнським політичним проектом – громадсько-політичним рухом «Справедливість» Валентина Наливайченка: він та наблизений до нього экс-нардеп Єгор Фірсов брали участь у передвиборній кампанії партії «Прогрес».

«Громадський контроль». Ця партія є проектом крупного місцевого бізнесмена Святослава Євтушенка, депутата міськради з 2010 р., який свого часу очолював рівненську міську організацію партії УДАР (виключили у 2011 р. «за систематичні порушення партійної дисципліни»). Партія по суті балотувалась лише до Рівненської міськради, на виборах до якої подолала

¹⁸ http://progres.rv.ua/02_news/anatoliy-sidoruk-narod-zbidniv-utrichi-prezident-pidnyavsya-usemero-chastina-3.html

прохідний бар'єр (був ще один кандидат до однієї з райрад Вінницької області).

Сумська область

«Воля народу». Партія висунула свої списки виключно в Сумській області, пододала прохідний бар'єр у 16 з 26 місцевих рад. 11 з цих рад (7 районних та 4 міських ради) знаходяться на території округу № 159 у Сумській області, за яким у 2014 році (а також у 2012 і 1998 рр.) було обрано народним депутатом Андрія Деркача (вийшов з депутатської групи «Воля народу» у січні 2016 р.). Ще одна рада, до якої пройшла партія, – Сумська обласна рада. Список «Волі народу» у Сумську облраду очолював Олег Бояринцев, помічник Андрія Деркача.

Таким чином, **«Волю народу» можна розглядати як партійний проект Андрія Деркача, спрямований на зміцнення його електоральних позицій на території виборчого округу, в якому він уже тричі обирався, з можливою перспективою перетворення на дієву «електоральну машину» субрегіонального рівня.** Проект «Воля народу» відносно новий (попри реєстрацію у 2008 р.), зокрема у місцевих виборах 2010 р. партія участі не брала.

Тернопільська область

«Добрий самарянин». Партія висунула свої списки лише до 4 місцевих рад у Тернопільській області, пройшла до двох із них – Збараської райради та Збараської міськради, причому на виборах до Збараської райради «Добрий Самарянин» поділив 1-2 місця з БПП. Партія була зареєстрована у лютому 2015 року. Керівником партії є місцевий бізнесмен-аграрій Володимир Кравець, директор однойменного ПАП «Добрий самарянин», депутати від партії – переважно працівники цього ж підприємства. На місцевих виборах 2010 року В. Кравець обирався до Збараської райради від Партії регіонів.

Харківська область

Всеукраїнське об'єднання «Центр». Партія висунула свої списки лише до 6 місцевих рад у Харківській області (Зміївська та Чугуївська міськради, Великобурлуцька, Дворичанська, Зміївська та Чугуївська райради). На виборах до всіх 6 рад пододала прохідний бар'єр, причому в усіх цих радах – з найвищою підтримкою виборців, сформувавши найбільші фракції.

Партію зареєстровано в 1999 р., вона брала участь у парламентських виборах у 2002–2007 рр. у складі різних блоків партій: 2002 р. – блок «Народний Рух України» (т.зв. «Рух Бойка» або «Рух-3»), 2006 р. – «Опозиційний блок Не так!», 2007 р. – блок «КУЧМА». У місцевих виборах 2010 р. участі не брала.

Головою партії нині є народний депутат України Вадим Рабинович (обраний за списком «Опозиційного блоку»). Ще двоє народних депутатів очолили виборчі списки партії до окремих місцевих рад: Євген Мураєв – Зміївська районна та Зміївська міські ради, Дмитро Шенцев – Чугуївська міська та Чугуївська районні ради. Також серед кандидатів від партії низка представників місцевої еліти (зокрема, голови райрад). Місцеві ради, до яких висувалися списки ВО «Центр», знаходяться на території одномандатних виборчих округів по виборах народних депутатів України № 176 і № 181, в яких на парламентських виборах 2014 р. були обрані, відповідно, згадані вище Дмитро Шенцев і Євгеній Мураєв. Причому в цих округах Шенцев і Мураєв були обрані до Верховної Ради і в 2012 р. Таким чином, **ВО «Центр» можна розглядати як «політичну машину» субрегіонального рівня на чолі з двома лідерами, народними депутатами Шенцевим і Мураєвим.**

Хмельницька область

«За конкретні справи» (Хмельницька область). Партія висунула свої списки лише у місцеві ради в Хмельницькій області, партійні списки партії були зареєстровані на виборах в облраду, усі райради та міськради. Депутати від партії обрані в обласну, усі міські й майже всі (за винятком однієї)

райради в області. Партія сформувала найбільші фракції в облрадї, 1 міськраді й 7 райрадах.

Партію засновано на базі громадської організації «За конкретні справи», створеної Олександром Герегою у 2012 р. Саму партію зареєстровано 26.03.2015, за п'ять місяців до початку виборчої кампанії з місцевих виборів. Партія має трьох співголів – подружжя Олександра і Галини Герег і Андрія Шиньковича (Олександр Герега і Андрій Шинькович – народні депутати України від мажоритарних округів Хмельницької області), Олександр Герега – уродженець Хмельницької області.

«Поруч». Партія висунула списки до п'яти місцевих рад, з них 4 – у Хмельницькій області. Партія потрапила до всіх чотирьох рад Хмельниччини, причому у Хмельницькій та Волочиській райрадах, у Волочиській міській громаді «Поруч» отримала найбільшу з-поміж інших партій кількість мандатів.

Партію засновано в січні 2015 р., засновник – народний депутат України Сергій Лабазюк. С. Лабазюк обраний до Верховної Ради у 2014 р. в одномандатному окрузі № 188 (Хмельницька область) на території якого і знаходиться більшість місцевих рад, в яких отримала представництво партія «Поруч». У цьому ж окрузі С. Лабазюк обирався до Верховної Ради і у 2012 р. **Таким чином, партію «Поруч» можна розглядати як політичний проект, спрямований на зміцнення політичної підтримки народного депутата С. Лабазюка в межах його виборчого округу.**

Цікавим є порівняння результатів двох локальних партій Хмельниччини: на виборах до Волочиської райради та Волочиської міської громади, де партія «Поруч» посіла перше місце за результатами виборів, партія «За конкретні справи» навіть не змогла подолати прохідний бар'єр.

Водночас «Поруч» використовується і як «партійна франшиза». Так, від партії «Поруч» балотувався на пост мера міста Кременчука (і виграв вибори) на момент виборів заступник міського голови Віталій Малецький. Він же

очолював список партії «Поруч» на виборах до Кременчуцької міськради (партія посіла 1-2 місця за підсумками виборів).

Черкаська область

Партія вільних демократів. Партія висунула свої списки до 3 місцевих рад, з них дві – в Черкаській області, пододала прохідний бар'єр на виборах до Черкаської міськради. Виборчий список партії до цієї міськради очолив багаторічний мер Черкас (обирався тричі) Сергій Одарич, який балотувався на посаду мера і в 2015 р., але не був обраний.

Партія вільних демократів була створена у 1999 р. під назвою «Яблуко». Одним зі співголів партії є відомий політик Михайло Бродський, один з лідерів партії з моменту її заснування. Партія двічі безрезультатно брала участь у виборах до Верховної Ради. Нині її політичні завдання обмежуються участю в політичному житті міста Черкаси на чолі з Сергієм Одаричем.

Політична партія Всеукраїнське об'єднання «ЧЕРКАЩАНИ». Партія висунула свої списки лише в Черкаській області – до всіх, окрім двох міських, рад області. «Черкащани» отримали найбільше представництво у 7 райрадах і 1 міськраді.

Партію де-факто створено в липні 2015 р. – шляхом перейменування Християнсько-демократичної партії України. Секретарем політради партії є народний депутат 4–6 скликань Анатолій Семинога, уродженець Черкаської області. Список «Черкащан» на виборах в облраду очолював тогочасний голова облради Валентина Коваленко.

Чернівецька область

«Авто-Майдан». Партія висунула свої списки до 9 місцевих рад, з них – 5 у Чернівецькій області, прохідний бар'єр пододала в трьох радах області: Хотинській міській та районній і Новодністровській міськраді. Партія не пов'язана з громадською організацією ГО «Автомайдан», яка гучно заявила

себе під час Євромайдану 2013–2014 рр.:¹⁹ має місце використання електорально привабливого політичного брэнда за згаданим вище принципом партійної франшизи (хоча в регіональних організаціях присутні учасники «автомайданного руху» часів Євромайдану). Партія була зареєстрована в 2008 р. під назвою «Пробудження», головою партії є Олексій Самохін, колишній депутат Київської міськради від Блоку Черновецького. Активність партії в Чернівецькій області зумовлена ресурсами і впливом керівника Чернівецької обласної організації партії (наразі – колишнього керівника), бізнесмена Олексія Коломійця, у свою чергу – колишнього активіста Чернівецької міської організації партії УДАР, кандидата від УДАРу на виборах мера Чернівців 2014 року.

Чернігівська область

«Сила і честь». Партія висунула списки до 4 місцевих рад, три з яких – у Чернігівській області, в усіх трьох отримала представництво. Депутатами від партії стали переважно представники місцевого чиновництва. На місцевих виборах 2010 року партія досить успішно балотувалась до місцевих рад Чернігівщини, отримавши представництво більш ніж у 10 місцевих радах. Успіхи партії «Сила і честь» на Чернігівщині, судячи з усього пояснюються постаттю керівника її Чернігівського обласного осередку Петра Шаповала – колишнього першого секретаря Чернігівського обкому КПУ, Чернігівських облради та облдержадміністрації.

Партія була зареєстрована в грудні 2004 р. під назвою Партія Свободи, двічі брала участь у парламентських виборах – у 2006 р. і 2014 р., однак безрезультатно. Свого часу партію очолювали екс-прем'єр-міністр Євген Марчук і екс-голова СБУ Ігор Смешко, нині її співголови – екс-командувач Внутрішніх військ Олександр Кіхтенко і екс-заступник міністра оборони Анатолій Довгополий. Утім, постійне перебування в керівництві партії

¹⁹ Сайт ГО «Автомайдан». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.automaidan.org.ua/fake-automaidan.html>

колишніх високопоставлених силовиків наразі не впливає на електоральну тактику партії.

Представництво у двох радах двох областей

«Солідарність жінок України». Партія висунула списки до двох місцевих рад: Томаківської райради Дніпропетровської області та Ірпінської міськради Київської області, здобувши представництво в обох цих радах. Партія існує з 1999 р., двічі безрезультатно брала участь у парламентських виборах (2006 р. і 2014 р.), на місцевих виборах 2010 р. висувала своїх кандидатів в обмеженому числі місцевих рад у різних регіонах. З огляду на масштаби та географію виборчої активності партія функціонує за принципом «партійної франшизи».

«Рідний дім». Партія висунула списки лише до двох місцевих рад: Ладизинської міськради Вінницької області й Бурштинської міськради Івано-Франківської області. Звертає на себе увагу те, що в обох містах ключовими об'єктами міської економіки є великі теплоелектростанції (відповідно, Ладизинська і Бурштинська ТЕС), які є власністю компанії «ДТЕК Західенерго», що, у свою чергу, контролюється багатогалузевою фінансово-промисловою групою «СКМ» («Систем Кепітал Менеджмент»), що належить Рінату Ахметову.

Депутатами обох рад від партії «Рідний дім» стали працівники зазначених електростанцій. Таким чином, **«Рідний дім» можна розглядати як партію, створену СКМ для вирішення можливих політичних питань в місцях розміщення двох великих промислових об'єктів компанії.**

IV. Класифікація локальних партій.

У попередньому розділі наведено дані про 34 партії, які отримали місця у місцевих радах за підсумками виборів у жовтні-листопаді 2015 р. й які ми вважаємо локальними партіями відповідно до обраних нами критеріїв. Сукупність цих партій, на наш погляд, можна розділити на кілька груп з огляду на характерні для кожної групи риси.

До першої групи *«Випадкові локальні партії»*, на наш погляд, можна віднести політичні сили, чия **регіональна локалізація пов'язана з дієздатністю одиничних місцевих осередків партії або надання партійного брэнда зацікавленим учасникам виборчого процесу в окремих адміністративно-територіальних одиницях.**

Переважає частина цих партій була політичними гравцями загальноукраїнського рівня або претендувала на таку роль, а нині перебуває на маргінесі політичного життя країни. Цю групу можна умовно поділити на дві підгрупи: **партії, які були впливовими політичними акторами загальноукраїнського рівня:** «Громада», Конгрес українських націоналістів, Народно-демократична партія, Селянська партія, Українська республіканська партія; і **партії, які лише декларували загальноукраїнські політичні амбіції, не здобуваючи вагомих електоральних результатів загальноукраїнського рівня:** «Жінки за майбутнє», Молодіжна партія, Партія вільних демократів, «Солідарність жінок України».

Сюди ж можна віднести і такі новостворені партії, як «Зелений тризуб» та «Авто-Майдан», регіональна локалізація електоральної активності яких є також більше випадковою, зумовленою ситуативним вибором окремих представників місцевої еліти на користь відповідних партійних брендів.

До цієї групи, на наш погляд, відноситься і партія «Третя сила», яка на місцевих виборах 2010 р. мала широку електоральну географію і претендувала на статус міжрегіонального проекту місцевих еліт, а на місцевих виборах 2015 року її електоральні претензії «зіщулились» до двох міських рад Київської області і, можливо, до статусу персонального політичного проекту экс-заступника міністра оборони Дмитра Рудковського, экс-керівника справами Апарату Верховної Ради.

На протилежному полюсі знаходяться партії – *«регіональні політичні машини»*, які, згідно з наведеним вище визначенням, здатні забезпечувати політичний й адміністративний контроль на території

регіону, утримуючи політичне лідерство в окремих містах і районах. До таких партій можна віднести, насамперед, «Єдиний центр» (Закарпатська область), яка здобула успіх на місцевих виборах до рад області 2010 р. і 2015 р., а також провела своїх представників до Верховної Ради за результатами виборів в одномандатних округах на території області на виборах до Верховної Ради у 2012 і 2015 рр.

Також дієвою політичною машиною можна вважати партію «За конкретні справи» (Хмельницька область), яка успішно провела кампанію місцевих виборів 2015 року, отримавши представництво майже в усіх місцевих радах області, а також має у своєму складі двох депутатів-мажоритарників, обраних на території області.

До «регіональної політичної машини» можна віднести й партію «Черкащани» (Черкаська область), яка отримала представництво в 30 із 37 місцевих радах області. Утім говорити про статус політичної машини стосовно цієї партії можна буде лише з огляду на її результати на майбутніх місцевих і парламентських виборах.

Також до цієї групи можна віднести партію «Рідне місто» (Полтавська область), яка мала в області добрі електоральні результати ще на місцевих виборах 2010 року.

В окрему групу можна виділити **«Партії одного регіону»** – політичні сили, які висунули свої виборчі списки лише (або майже) в межах однієї області, однак здобули представництво лише в частині місцевих рад. До цієї групи можна віднести партії «Нові обличчя» (Київська область), «Прогрес» (Рівненська область).

Ці партії є об'єднаннями певних груп регіональної еліти, які бажають відігравати роль впливового політичного гравця в регіоні незалежно від провідних політичних сил. Водночас між цими партіями є істотна відмінність: якщо «Нові обличчя» репрезентували представників чинної місцевої влади, які прагнули зберегти і зміцнити свої політичні позиції, то

«Прогрес» представляє місцевих політиків, які лише виборюють чільні позиції в місцевій владі.

Також **«партіями одного регіону» можна вважати дві етнічні партії – «КМКС Партію угорців України» і «Демократичну партію угорців України»**, чия участь у місцевих виборах обмежується кількома районами й містами Закарпатської області, де компактно проживає угорська етнічна група.

Окрему групу партій становлять **«Партії виборчого округу» – партії, чії електоральні зусилля на місцевих виборах були зосереджені на території одного-двох одномандатних виборчих округів по виборах народних депутатів України**, в яких обиралися політики, що репрезентують цю силу. До таких партій можна віднести такі політичні сили:

- «Воля народу» (округи № 159, народний депутат Андрій Деркач), Сумська область;
- Всеукраїнська Чорнобильська Народна партія «За добробут і соціальний захист» (округ № 67, народний депутат Віктор Развадовський), Житомирська область;
- «Поруч» (округ № 188, народний депутат Сергій Лабазюк), Хмельницька область;
- Українська партія (округ № 85, народний депутат Ігор Насалик), Івано-Франківська область;
- «Центр» (округи № 176, народний депутат Дмитро Шенцев і № 181, народний депутат Євгеній Мураєв), Харківська область.

Всеукраїнську Чорнобильську Народну партію та Українську партію можна вважати політичними машинами субрегіонального рівня з огляду на регулярність їхніх політичних успіхів на місцевих та загальноукраїнських виборах.

Можна виділити серед локальних політичних проектів й умовні **«Партії одного міста»** – політичні сили, чия електоральна активність сконцентрована в одному місті (лише або переважно) і спрямована на підтримку чинного мера або політика, який прагне здобути посаду міського голови.

Мета – формування у місцевій раді лояльної мерові депутатської фракції, інколи – формування фракції в обласній раді або місцевих радах сусідніх адміністративно-територіальних одиниць міського або районного рівня. До таких партій відносяться: «Довіряй ділам» (м. Одеса), «Громадська сила» (м. Дніпропетровськ), «Вінницька європейська стратегія» (м. Вінниця), Партія вільних демократів (м. Черкаси), «Громадський контроль» (м. Рівне), Партія економічного відродження України (м. Біла Церква). «Довіряй ділам», «Вінницька європейська стратегія», Партія вільних демократів, Партія економічного відродження є політичними проектами чинних (колишніх) мерів міст. «Громадська сила» і «Громадський контроль» – проекти впливових місцевих політиків, які хочуть здобути або розширити свій вплив на рівні міської влади.

Деякі локальні партії, чії політичні амбіції обмежуються рівнем одного району, можна класифікувати як **«Партії районного рівня»**. До цієї групи можна віднести партію «Добрий самарянин» (Збаразький район Тернопільської області), «Патріотичний рух» (Сквирський район, Київська область). Обидві партії є проектами груп місцевої еліти (певної агрокомпанії у випадку «Доброго Самарянина», групи районних політиків – у випадку «Патріотичного руху»). До цієї групи можна віднести й партію «Сила і честь» (Чернігівська область), яка отримала представництво в усіх трьох місцевих радах Чернігівської області, в яких висувала свої списки.

І, нарешті, **«Партією – дочірнім підприємством»** можна назвати партію «Рідний дім» – на наш погляд створену компанією «ДТЕК Західенерго» (що входить до складу СКМ) для захисту інтересів компанії на місцевому рівні.

V. Висновки

1. Серед партій, представники яких на чергових місцевих виборах 25 жовтня 2015 року були обрані до місцевих рад за партійними списками, майже чверть (27 %) можна віднести до локальних партій – тих, чия участь у виборах обмежувалась висуванням кандидатів до місцевих рад певної області, міста або території субрегіонального рівня й які здобули представництво в більш ніж половині рад, до яких висувалися списки. Частка депутатів від локальних партій є невеликою в загальноукраїнському масиві місцевих депутатів, обраних за партійними списками, однак є значущою в радах окремих адміністративно-територіальних одиниць.

2. Локальні партії можна умовно класифікувати таким чином:

- *«Регіональні політичні машини»* – партії, які мають представництво у переважній більшості місцевих рад певного регіону, у деяких випадках демонструючи високі виборчі результати другу поспіль виборчу кампанію з місцевих виборів. Окремі партії цієї групи мають представництво у Верховній Раді від одномандатних виборчих округів на території своїх регіонів. До таких партій відносимо: «Єдиний центр» (Закарпатська область), «Рідне місто» (Полтавська область), «За конкретні справи» (Хмельницька область), «Черкащани» (Черкаська область).

- *«Партії одного регіону»* – політичні сили, які висунули свої виборчі списки до місцевих рад лише (або майже) в межах однієї області, однак здобули представництво лише в частині місцевих рад. Ці партії є об'єднаннями певних груп регіональної еліти, які бажають відігравати роль впливового політичного гравця в регіоні, незалежного від провідних політичних сил. До цих партій можна віднести «Нові обличчя» (Київська область), «Прогрес» (Рівненська область).

- *«Партії одного міста»* – політичні сили, чия електоральна активність сконцентрована в одному місті (лише або переважно) і спрямована на підтримку чинного мера або політика, який прагне здобути посаду міського голови («Довіряй ділам» (м. Одеса), «Громадська сила»

(м. Дніпропетровськ), «Вінницька європейська стратегія» (м. Вінниця), Партія вільних демократів (м. Черкаси), «Громадський контроль» (м. Рівне), Партія економічного відродження України (м. Біла Церква);

- *«Партії районного рівня»* – партії, чії політичні амбіції обмежуються рівнем одного району;

- *«Партії виборчого округу»* – партії, лідери яких – чинні народні депутати, чії електоральні зусилля на місцевих виборах були зосереджені на території одного-двох одномандатних виборчих округів по виборах народних депутатів України, в яких обиралися політики, що репрезентують цю силу, а партійні списки висуваються до місцевих рад на території округу;

- *«Партія – дочірнє підприємство»* – партія «Рідний дім», створена компанією ДТЕК «Західенерго» для обстоювання своїх інтересів у радах міст, де розташовані основні виробничі об'єкти компанії;

- *«Випадкові локальні партії»* – партії, чия конкретна регіональна локалізація є скоріше випадковим явищем, пов'язаним із дієздатністю одиничних місцевих осередків партії або надання партійного бренду зацікавленим учасникам виборчого процесу в окремих адміністративно-територіальних одиницях.

3. Поширення явища локальних партій, на наш погляд, зумовлене процесом істотної трансформації партійної системи України після Євромайдану, в ході якої відбувся відхід з активної політики низки парламентських партій загальноукраїнського масштабу, тоді як перспективи нових парламентських партій є невизначеними (як стан розвитку мереж їхніх місцевих осередків). Така ситуація сприяє пошуку представниками місцевої політичної еліти власних варіантів свого політичного майбутнього. Ще однією причиною розбудови локальних партій є бажання місцевих політичних гравців зберегти контроль за місцевими ресурсами і можливості для досягнення цієї мети в умовах руйнування політико-владної моделі часів Віктора Януковича.

4. Феномен локальних партій є регіонально неоднорідним: є регіони, в яких такі партії відсутні (Волинська, Запорізька, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Херсонська), є регіони, в яких зафіксовано кілька локальних партій (Київська, Закарпатська області). Останнє скоріше за все зумовлено політекономічною специфікою цих двох регіонів.

5. Розвиток локальних партій та структурні особливості цього сегмента партійної системи України можуть змінюватися залежно від реформ у різних галузях державної політики. Наприклад, **реформа децентралізації й підвищення ресурсних можливостей органів місцевого самоврядування підвищить «ціну» представницьких мандатів у місцевих радах і сприятиме зростанню числа партій, які у своїй політичній діяльності обмежуються регіоном або територією субрегіонального рівня.** Можлива зміна законодавства про вибори народних депутатів у напрямі відмови від виборів в одномандатних виборчих округах може призвести до зникнення такого феномена, як «партії виборчого округу».

6. Локальні партії зразка 2015 року наразі не демонструють намірів розгортання в загальноукраїнські політичні проекти, скоріше намагатимуться зміцнювати свої позиції в межах власних електоральних територій.

7. **Наявність локальних партій, особливо «партій одного міста», свідчить про те, що норма Закону України «Про політичні партії в Україні» (частина 7 статті 1), про обов'язковість реєстрації обласних організацій у більшості регіонів України, по суті не виконується.** Цю норму доцільно вилучити з Закону для того щоб усунути ситуацію девальвації законодавчої норми та не обтяжувати зайвим навантаженням органи державної реєстрації.

Відділ розвитку політичної системи

(С. О. Янішевський)

№ 31, Серія «Політика»